AUT, XLVIII, 2010, p. 196-201

ATRIBUT PRONOMINAL ANTICIPAT SAU COMPLEMENT POSESIV?

de

Alexandru METEA

Fenomenul morfosintactic cunoscut sub numele de „dativ posesiv" este descris fie în capitole distincte din gramaticile de după 1950, fie în studii speciale, care au evidențiat două poziții contrare, exprimate tranşant sau voalat. În descrierea acestor construcții cu forme pronominale neaccentuate în cazul dativ au fost avute în vedere pozițiile acestora în grupul nominal şi în grupul verbal. Prima dintre ele este considerată de toți gramaticienii noştri ca atribut, cu precizarea că acest tip de determinant al substantivului este întâlnit în limbajul poetic şi rar în afara acestuia. Cea de-a doua, adică poziționarea în fața unui verb, a făcut obiectul multor controverse.

Analiza acestor clitice personale sau reflexive în cazul dativ drept atribute, indiferent de gruparea lor cu un nume sau cu un verb, apare la H. Tiktin (*Gramatica română: etimologia şi sintaxa*)[1], care îl numeşte „atribut, aparent complement indirect", Finuța Asan (*Atributul pronominal în dativ*)[2], V. Şerban (*Sintaxa limbii române*)[3], Al. Graur (*Gramatica azi*)[4], în timp ce Iorgu Iordan şi Vladimir Robu (*Limba română contemporană*)[5] consideră atribute doar pe cele din construcțiile de tipul *ochii-mi, gura-i, mintea-i*, aşa cum face şi Dumitru Irimia (*Gramatica limbii române*)[6].

Mioara Avram (*Gramatica pentru toți*)[7] distinge trei situații în care poate apărea dativul posesiv: 1. pe lângă un substantiv, ca formă conjunctă

---

[1] H. Tiktin, *Gramatica română: etimologia şi sintaxa*, Bucureşti, Tempo, 1945, p. 391.
[2] Finuța Asan, *Atributul pronominal în dativ*, în SG, II, 1957, p. 131-139.
[3] Vasile Şerban, *Sintaxa limbii române: curs practic*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1970, p. 188-189.
[4] Al. Graur, *Gramatica azi*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1973, p. 186.
[5] Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978, p. 626-628.
[6] Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*, Iaşi, Polirom, 1997, p. 108.
[7] Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, ediția a II-a, Bucureşti, Editura Humanitas, 1997, p. 161-162.

BDD-A6459 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:15 UTC)

legată enclitic de substantiv sau de atributul său adjectival (atribut pronominal); 2. pe lângă o prepoziție sau locuțiune prepozițională (*asupra-**i**, în juru-**i***) cu diferite funcții sintactice, de obicei complement, rar atribut; 3. pe lângă un verb ca formă legată sau nelegată, dar cu referire la un substantiv (*Îi* apreciez eforturile), când, din punct de vedere formal, pronumele în dativ este un determinant al verbului, anume complement indirect – ceea ce se verifică prin posibilitatea de a dubla, cel puțin în majoritatea construcțiilor, forma neaccentuată printr-un pronume accentuat sau printr-un substantiv (*lui îi* apreciez eforturile). Ca înțeles însă, dativul posesiv este şi aici sinonim cu un adjectiv pronominal posesiv sau cu genitivul pronumelui personal, deci cu determinante – atributive – ale substantivului, nu ale verbului (*îi* apreciez eforturile = apreciez eforturile *sale* sau *lui*, *ei*), ceea ce duce la concluzia că dativul posesiv pe lângă un verb prezintă o evidentă contradicție între formă şi înțeles, pe care analiza gramaticală o rezolvă de obicei în favoarea formei, deşi nu lipsesc părerea contrară şi unele interpretări mai nuanțate. Mai tranşant este Corneliu Dimitriu[8], care afirmă că „dativul posesiv poate apărea în vecinătatea unui verb (cu care se acordă sau nu în persoană şi număr), fără a-l determina, însă, pe acesta, ci determinând un substantiv («Şi grădina *mi* (=mea)-e pustie,/Lăcrămând se stinge macul» (O. Goga)". Aceeaşi opinie este evidentă şi în *Gramatica uzuală a limbii române*[9]: „Tot în această categorie de atribute [pronominale n.n.] intră şi cele exprimate prin forme scurte de dativ ale pronumelui personal şi reflexiv, denumit şi dativul posesiv, deoarece arată posesia (Fața-*i* radia de bucurie. Ei *ne* cunosc obiceiurile. El *şi*-a schimbat propria părere)", precum şi la Nicolae Felecan[10]: atributul pronominal în cazul dativ (dativul posesiv) poate fi independent (Obrajii *le* ardeau de bucurie. I. Agârbiceanu), ataşat substantivului (Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul/ Dacă fiii-*ți* mândri aste le nutresc. M. Eminescu), ataşat adjectivului (Ochii ei albaştri clipiră sub lungile-*i* gene bălaie. Al. I. Odobescu), ataşat verbului (Gura nu-*ți* mai tace. Miorița) (= gura *ta*).

Opinii mai puțin tranşante în favoarea soluției *atribut* apar la Flora Șuteu (*Atribut pronominal sau complement indirect?*)[11], care propune denumirea „complement indirect cu valoare posesivă", Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu *(Structura morfologică a*

[8] Corneliu Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Morfologia*, [Iaşi], Institutul European, 1999, p. 248.
[9] * * *, *Gramatica uzuală a limbii române*, Chişinău, Editura Litera, 2000, p. 250.
[10] Nicolae Felecan, *Sintaxa limbii române. Teorie. Sistem. Construcție*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002, p. 102-103.
[11] Flora Șuteu, *Atribut pronominal sau complement indirect?*, în LR, XI (1962), nr. 3, p. 267-276.

BDD-A6459 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:15 UTC)

limbii române contemporane)[12], unde se afirmă: „în construcţiile în care pronumele în cazul dativ însoţeşte verbul, rolul pronumelui devine *ambiguu* [s.n.], iar relaţia cu elementul regent mai puţin clară”, la fel şi în *Gramatica limbii române*, unde „pronumele are o funcţie sintactică la limită între funcţiunea de complement indirect şi aceea de atribut”[13], iar în vol. II „el poate fi echivalent cu un atribut (Vezi-*ţi* de treabă!), deşi în general este complement indirect”[14]. Gabriela Pană Dindelegan[15] afirmă că pronumele în dativ, dacă se cuplează cu un substantiv sau un adjectiv, are valoare posesivă şi este atribut, dar în nota 13 autoarea crede, totuşi, că este vorba de „un complement de tip special” atunci când pronumele intră în componenţa grupului verbal.

* * *

Un moment important în cercetările de sintaxă românească a fost studiul Mioarei Avram *Despre corespondenţa dintre propoziţiile subordonate şi părţile de propoziţie*[16], punctul de plecare pentru un capitol-sinteză din *Gramatica limbii române*[17], care justifică identificarea unor tipuri noi de propoziţii, absente în ediţia din 1954, deşi, acolo, existau deja complementul de agent, cel consecutiv, ca specie a celui modal, precum şi complementele instrumental, sociativ şi de relaţie.

În ediţia din 1963 apar propoziţiile subordonate „absente” în 1954, dar şi părţi de propoziţie noi: complementele opoziţional, cumulativ şi de excepţie, elementul predicativ suplimentar, precum şi propoziţiile corespunzătoare.

Teza demonstrată de Mioara Avram, că fiecărei părţi de propoziţie îi corespunde o propoziţie subordonată şi invers, a fost dezvoltată, ulterior, cu argumente noi, de Ion Diaconescu[18] şi, mai nou, de Pamfil Matei[19], încât, astăzi, în mod firesc, orice studiu de morfosintaxă, inclusiv

---

[12] Iorgu Iordan, Valeria Guţu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967, p. 126.
[13] * * *, *Gramatica limbii române*, vol. I, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1963, p. 143.
[14] * * *, *Gramatica limbii române*, vol. II, *ed. cit.*, p. 133.
[15] Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică. Dificultăţi, controverse, noi interpretări*, Bucureşti, Editura Humanitas Educaţional, 2003, p. 91.
[16] Mioara Avram**,** *Despre corespondenţa dintre propoziţiile subordonate şi părţile de propoziţie*, în SG, I, 1956, p. 141-164.
[17] * * *, *Gramatica limbii române*, vol. II, *ed. cit.*, p. 255-256.
[18] Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1989, p. 64-76.
[19] Pamfil Matei**,** *Morfo-sintaxa limbii române contemporane*, Sibiu, Editura Imago, 2001, p. 106-110.

BDD-A6459 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:15 UTC)

Gramatica limbii române, I, *Cuvântul* şi II, *Enunţul*[20], ar trebui să ţină seama – când se abordează problema dativului posesiv, respectiv cea a complementului posesiv – de acest paralelism care există în organizarea nivelelor propoziţional şi frastic.

Cântărind argumentele *pro* atribut pronominal dativ sau *pro* complement posesiv, considerate insuficiente de autorii *Gramaticii limbii române* (2005), pentru care mai importantă este poziţia acestuia lângă un verb şi nu „realitatea limbii”[21] se detaşează două argumente în favoarea primei opţiuni, aceea de atribut:

1. pronumele personal sau reflexiv în cazul dativ, poziţionat în faţa verbului, dacă are funcţie de atribut poate fi dublat de un pronume/substantiv în cazul genitiv sau de un adjectiv posesiv, iar dacă este complement, printr-o formă pronominală accentuată a cazului dativ:

   Cititorii *îţi* apreciază ultimele poezii. = Cititorii apreciază ultimele *tale* poezii.

   Eu *îmi* văd de treburi. = Eu văd de treburile *mele*.

În comparaţie cu:

   Eu *îţi* cumpăr nişte cărţi.= Eu *ţie* îţi cumpăr nişte cărţi.

   Eu *îmi* cumpăr nişte cărţi.= Eu îmi cumpăr *mie* (şi nu altuia) nişte cărţi.

2. eliminarea substantivului regent, faţă de care pronumele în dativ are funcţia de atribut, are ca rezultat un enunţ incomplet, fără sens:

   *Cititorii îţi apreciază.

   *Eu îmi văd.

Credem că trebuie să acceptăm că, dacă există un fenomen de izomorfism, un concept adaptat domeniului lingvistic pe baza paralelismului relaţional şi funcţional al unor unităţi sintactice (după cum afirmă mai întâi Mioara Avram, apoi Vasile Şerban, Ion Diaconescu, Corneliu Dimitriu, Pamfil Matei, dar şi gramatica academică din 1963), complementul posesiv, descris în *Gramatica limbii române* din 2005, nu întruneşte o condiţie fundamentală pentru a fi recunoscut ca atare: la nivelul frazei nu există o propoziţie completivă posesivă. Aşa-zisul complement posesiv nu devine, prin expansiune, o propoziţie completivă posesivă, ci o propoziţie atributivă, ceea ce înseamnă că acest tip de complement de fapt nu există:

   Cititorii *îţi* apreciază ultimele poezii.= Cititorii apreciază ultimele poezii *care îţi aparţin*.

   Eu *îmi* văd de treburi.= Eu văd de treburile *care îmi aparţin*.

[20] ***, *Gramatica limbii române*. I. *Cuvântul*, II. *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

[21] Constantin Milaş, *Dativul posesiv*, în CL, XXXVI (1991), nr. 1-2, p. 67-74.

BDD-A6459 © 2010 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:15 UTC)

Ecourile negative şi caracterul neconvingător al argumentului (poziția lângă verb) pe care se bazează demonstrația că există un complementul „posesiv" explică de ce Marina Rădulescu Sala[22] încearcă să aducă şi alte argumente, după părerea noastră neconvingătoare. Autoarea crede că nu e vorba de un complement indirect, fie chiar şi un al doilea complement indirect (*Îți* spui necazurile numai *prietenilor*. *Îți* voi vinde tablourile doar *unor colecționari* serioşi etc.) deoarece „coocurența celor două tipuri de dativ reprezintă poziții (funcții) sintactice diferite: complementul indirect şi *complementul posesiv* [s. n.]"[23], dar nimeni, astăzi, nu mai atribuie cliticului dativul din aceste structuri funcția de complement indirect, decât dacă – după cum recunoaşte autoarea – acesta intră în relație cu un substantiv cu funcție de nume predicativ şi posibila lui dublare cu o formă accentuată ne conduce, firesc, spre această soluție: complement indirect (Ion *îmi* e vecin = *Mie îmi* este Ion vecin şi nu *ție* etc.). Dar dacă în celelalte cazuri nu este vorba de complement indirect, de ce să susținem că este vorba de un complement de alt tip, diferit de cel indirect, doar pentru că nu face parte, formal, din grupul sintactic al unui substantiv sau pronume? Dar şi atributul izolat poate apărea în față, la începutul unui enunț, şi la distanță de subiectul exprimat sau nu (Convinsă de cei din jur, după lungi discuții, (ea) a renunțat la părerea ei.). Şi în cazul acesta, şi când este vorba de un aşa-zis complement posesiv, echivalentul la nivel de frază este o propoziție atributivă, aşezată, firesc, după regentul său.

Credem că aceste argumente sunt suficiente pentru a accepta că este vorba de un determinant pronominal al substantivului, de tip special, care ar putea fi numit *atribut pronominal anticipat*[24], având în vedere că acest fenomen, al reluării sau al anticipării, poate fi întâlnit, în anumite condiții, şi în cazul complementelor directe şi indirecte, „anunțate" sau „repetate" prin forme pronominale neaccentuate în cazurile acuzativ, respectiv dativ.

[22] Marina Rădulescu Sala, *De ce un „complement posesiv"?*, în *Studii de gramatică şi de formare a cuvintelor. În memoria Mioarei Avram*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006, p. 357-363.
[23] Id., *ibid.*, p. 362.
[24] Alexandru Metea, *Limba română actuală*, Deva, Editura Emia, 2010, p.189-190.

BDD-A6459 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:15 UTC)

COMPLÉMENT DU NOM ANTICIPÉ OU COMPLÉMENT POSSESSIF?

(Résumé)

Dans la littérature de spécialité du roumain il y a des opinions différentes concernant la fonction syntactique des formes pronominales non accentuées, le soi-disant datif possessif étant considéré soit comme déterminant pronominal, soit comme complément d'objet indirect, soit comme complément possessif (v. *Gramatica limbii române*, EA, 2005). Dans cet article, tout comme dans son ouvrage *Limba română actuală* (II-ème édition, Deva, 2010), l'auteur plaide en faveur de la dénomination de **complément du nom anticipé**, parce que, d'une coté, le phénomène de reprise ou d'anticipation apparaît aussi dans le cas de quelques compléments (d'objet direct et d'objet indirect en datif), et, de l'autre coté, au niveau phrastique, ce type de déterminant peut être substitué seulement par une proposition qui a un régent nominal (Îţi apreciez lucrarea. «J`apprécie ton travail» = (Îți) apreciez lucrarea ta. «J`apprécie ton travail».= Apreciez lucrarea care îţi aparţine ţie «J`apprécie le travail qui t`appartient »).

BDD-A6459 © 2010 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:15 UTC)